

Λονδίνο, 6 Νοεμβρίου 2019

Κεντρική Ομιλία του πρ. Πρωθυπουργού Κώστα Καραμανλή
35^η Επέτειος του Κέντρου Ναυτιλίας, Εμπορίου και Χρηματοοικονομικών
σε συνδυασμό με την 9^η Διετή Συνάντηση του City του Λονδίνου

(Μεταφρασμένο κείμενο)

Οι Παγκόσμιες Προκλήσεις που βρίσκονται Μπροστά μας

Καθηγητά Γραμμένε,
Προσκεκλημένοι και ομιλητές,
Κυρίες και Κύριοι,

Είναι προνόμιο να μιλώ στο Κέντρο Ναυτιλίας, Εμπορίου και Χρηματοοικονομικών Κώστας Γραμμένος, το επίτευγμα ζωής του Καθηγητή Γραμμένου. Η έρευνα και η διδασκαλία σχετικά με τις σχέσεις αλληλεξάρτησης μεταξύ ναυτιλίας, εμπορίου και χρηματοοικονομικών ήταν μια πολύ κρίσιμη καινοτομία που κατέστησε το Κέντρο πρωτοπόρο στον τομέα αυτό. Υπό την εμπνευσμένη ηγεσία του, το Κέντρο εξελίχθηκε σε ηγετικό ίδρυμα παγκοσμίως. Για την Ελλάδα, την πρώτη ναυτιλιακή δύναμη στον κόσμο, αυτή είναι μια εξαιρετική υπηρεσία και σας ευχαριστούμε όλοι γι' αυτό.

Η Ναυτιλία, το Εμπόριο και τα Χρηματοοικονομικά δεν λειτουργούν σε κενό. Σήμερα, καθώς γιορτάζουμε το 35ετές ταξίδι του Κέντρου, αναπόφευκτα αναλογιζόμαστε τις παγκόσμιες προκλήσεις που βρίσκονται μπροστά μας. Το παγκόσμιο πλαίσιο, μέσα στο οποίο καλούμαστε να λειτουργούμε σήμερα και στο μέλλον.

Καθώς κοιτάζουμε γύρω μας, είναι σαφές ότι αντιμετωπίζουμε ένα κόσμο πολύ λιγότερο προβλέψιμο από ποτέ στο πρόσφατο παρελθόν. Έχουμε εισέλθει σε μια φάση αυξανόμενης αβεβαιότητας. Η επανευθυγράμμιση δυνάμεων, οι μεταβολές συμπεριφορών ή η μεταμόρφωση δυνάμεων είναι συχνές και καθιστούν τη διεθνή σκηνή πολύ πιο ασταθή σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη φάση, μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Συμβαίνουν τώρα πράγματα που θα ήταν αδιανόητα, πριν από μερικά χρόνια. Κοιτάξετε το BREXIT. Δεν έχει περάσει πολύς καιρός από τότε που θα ήταν δύσκολο να φανταστούμε την Ευρωπαϊκή Ένωση χωρίς το Ηνωμένο Βασίλειο και

το Ηνωμένο Βασίλειο να μην αποτελεί μέρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι περιπέτειες για την ολοκλήρωση του Brexit, κατά τους προηγούμενους μήνες, έχουν ήδη καταδείξει τις δυσκολίες του όλου εγχειρήματος. Οι μελλοντικές εξελίξεις παραμένουν αυτή τη στιγμή πολύ αβέβαιες. Η ειλικρινής ελπίδα μου είναι ότι, ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα, οι ισχυροί δεσμοί και η στενή συνεργασία μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και της ΕΕ θα υπερισχύσουν, προς όφελος όλων των μερών.

Η χώρα μου, η Ελλάδα, επίσης υπήρξε, επί σχεδόν μια δεκαετία, στη μέση μιας οδυνηρής εμπειρίας, λόγω της οικονομικής κρίσης. Μιας εμπειρίας που δοκίμασε πολύ τη χώρα και τους πολίτες. Η νέα κυβέρνηση, ωστόσο, δείχνει την προθυμία να δράσει γρήγορα και τολμηρά, ιδιαίτερα ως προς τις μεταρρυθμίσεις και τη δημιουργία ενός φιλικού προς τις επενδύσεις περιβάλλοντος, προσφέροντας έτσι μια ρεαλιστική προοπτική ενός πιο αισιόδοξου μέλλοντος.

1. Διεθνής Ασφάλεια

Παρά τις φρικτές εικόνες που εκπέμπονται τόσο συχνά στις οθόνες της τηλεόρασής μας που αφορούν βιαιότητες σε διάφορα επίπεδα, η αλήθεια είναι ότι λιγότεροι άνθρωποι πεθαίνουν σήμερα από την ανθρώπινη βία από πιθανότατα ποτέ άλλοτε.

Είναι αλήθεια ότι η ανθρωπότητα έχει αποφύγει μια μεγάλη σύγκρουση, κατά τις δεκαετίες που ακολούθησαν τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Παρόλα αυτά, σήμερα, όλο και περισσότερο κράτη, και μη-κρατικές οντότητες, προτίθενται να χρησιμοποιούν πολιτικές ισχύος για να επιτυγχάνουν τους σκοπούς τους. Αυτό μπορεί να ακούγεται κοινότοπο, έχοντας μάλιστα διατυπωθεί με ακρίβεια ήδη από τον Θουκυδίδη, πριν από 2.500 χρόνια, αλλά η εξέλιξη του διεθνούς συστήματος, κατά τη διάρκεια αυτών των πρώτων χρόνων του 21ου αιώνα, θέτει μια σειρά από νέες, πολύ απαιτητικές προκλήσεις.

Τόσο ο διπολικός κόσμος της εποχής του Ψυχρού Πολέμου όσο και η ηγεμονία της μοναδικής υπερδύναμης στα χρόνια που ακολούθησαν την κατάρρευση του σοβιετικού μπλοκ, πρόσφεραν ένα σημαντικό βαθμό σταθερότητας. Σίγουρα ο κόσμος δεν ήταν ένας ειδυλλιακός παράδεισος, υπήρχαν εντάσεις, συγκρούσεις, περιφερειακοί πόλεμοι, αλλά το σύστημα ήταν λίγο πολύ σταθερό.

Τώρα, αυτός ο παράγοντας αλλάζει ταχύτατα και ενδεχομένως σε βάθος. Ένας νέος πολυπολικός κόσμος αναδύεται. Βεβαίως, οι ΗΠΑ εξακολουθούν να είναι η ηγετική δύναμη στον κόσμο, αλλά δυσκολεύονται να επιβάλουν τη θέλησή τους, όπως αποδεικνύεται τόσο συχνά τα τελευταία χρόνια. Σε συνδυασμό με την απογοητευτική αδυναμία της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αναλάβει έναν διεθνή ρόλο ανάλογο με την πραγματική της δυνατότητα, η Δύση ολισθαίνει σε μια προοδευτικά όλο και πιο αμήχανη θέση. Σίγουρα αφήνεται αυξανόμενο περιθώριο για άλλους παράγοντες να προσπαθήσουν να γεμίσουν το κενό ή τουλάχιστον να το εκμεταλλευτούν. Η Κίνα, η Ρωσία, αλλά και μικρότεροι παίκτες, όπως το Ιράν, η Τουρκία και άλλοι, επιδεικνύουν μια συνεχώς αυξανόμενη κινητικότητα, στην προσπάθειά τους να προωθήσουν τα συμφέροντα και την επιρροή τους. Με άλλα λόγια, εισερχόμαστε σε μια φάση σχετικής

πολυπολικότητας, ενισχυμένης μη προβλεψιμότητας και αυξανόμενης αβεβαιότητας. Η ευρύτερη Μέση Ανατολή και η Βόρεια Αφρική, την τελευταία δεκαετία, προσφέρουν άφθονα παραδείγματα σχετικά.

Η εικόνα γίνεται πιο συγκεχυμένη και επικίνδυνη, αν συνδυαστεί με πρόσφατες εξελίξεις που επιδεινώνουν περαιτέρω τις προοπτικές. Η Συνθήκη για τις Πυρηνικές Δυνάμεις Μεσαίας Εμβέλειας (INF) έχει καταρρεύσει. Τώρα, μόνο μία μεγάλη διμερής συμφωνία, η Νέα START, περιορίζει τα πυρηνικά οπλοστάσια των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ρωσίας. Ένας νέος αγώνας εξοπλισμών φαίνεται πιθανός. Η απόσυρση των Ηνωμένων Πολιτειών από την πυρηνική συμφωνία για το Ιράν οδήγησε τελικά στην ανακοίνωση του Ιράν για μία αύξηση του εμπλουτισμού ουρανίου πέρα από το συμφωνημένο όριο. Οι συνομιλίες με τη Βόρειο Κορέα δεν απέδωσαν καμία ουσιαστική πρόοδο προς την αποπυρηνικοποίηση. Σύντομα, ο ανταγωνισμός με την Κίνα δεν θα περιορίζεται πλέον στο εμπόριο ή την τεχνολογία. Οι πρόοδοι του Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού θα του επιτρέψουν τελικά να ανταγωνιστεί για την ηγεμονία στην Ασία και, ενδεχομένως, και πέραν αυτής.

Η μονομερής στρατιωτική δράση της Τουρκίας στη Συρία θα υπονομεύσει περαιτέρω τη σταθερότητα ολόκληρης της περιοχής και θα θέσει σε κίνδυνο την επιτευχθείσα πρόοδο για την ήττα του ISIS. Σε συνδυασμό με την επιθετική προσέγγισή της έναντι της Κύπρου, η Τουρκία δείχνει ότι γίνεται σταθερά μια αναθεωρητική χώρα, με άλλα λόγια ένας πιθανός ταραξίας στην ευρύτερη περιοχή. Η συμπεριφορά της στο Αιγαίο ενισχύει ακόμα περισσότερο αυτήν την αίσθηση.

Η τρομοκρατία έχει μεταμορφωθεί με τρόπο δραστικό. Το ίδιο το γεγονός ότι ακραίοι τρομοκράτες δημιούργησαν το δικό τους «Κράτος», το Ισλαμικό Κράτος, είναι αδιανόητο. Και, παρόλο που ο ISIS έχει σχεδόν ηττηθεί, παραμένει μια σημαντική απειλή για τη διεθνή ασφάλεια. Την ίδια στιγμή, η Ισλαμική τρομοκρατία δεν αποτελεί πλέον μόνο μια εξωτερική απειλή κάπου πέρα από τη σφαίρα των δυτικών κοινωνιών. Έχει μεταφερθεί μέσα στις πόλεις μας. Η εσωτερική και η εξωτερική ασφάλεια αλληλοσυνδέονται όλο και περισσότερο και απαιτούν κατάλληλες απαντήσεις.

Ένα νέο κεφάλαιο στις προκλήσεις διεθνούς ασφάλειας ανοίγει με τις απειλές στον κυβερνοχώρο και τις υβριδικές απειλές, ένα ακόμη αδιευκρίνιστο τοπίο για το τι προμηνύει το μέλλον. Μέσα σε δευτερόλεπτα, μία καλά προετοιμασμένη κυβερνοεπίθεση θα μπορούσε να παραλύσει ολόκληρο το δίκτυο ηλεκτρικής ενέργειας οποιασδήποτε προηγμένης χώρας, να καταστρέψει κέντρα ελέγχου πτήσεων, να προκαλέσει μεγάλα βιομηχανικά ατυχήματα σε πυρηνικές ή χημικές εγκαταστάσεις, να καταστρέψει συστήματα επικοινωνίας της αστυνομίας, των μυστικών υπηρεσιών και των ενόπλων δυνάμεων και να διαγράψει τρισεκατομμύρια δολάρια ή ευρώ χωρίς ίχνος. Ένα τοξικό όπλο στα χέρια τόσο κρατικών όσο και μη κρατικών φορέων.

Τέλος, όχι μόνο σχετικό με αυτό το συνέδριο, αλλά επίσης κρίσιμο στο πλαίσιο των σύγχρονων προκλήσεων διεθνούς ασφάλειας, είναι η θαλάσσια ασφάλεια. Αρκεί να υπογραμμίσω εδώ ότι η ελευθερία της ναυσιπλοΐας είναι πολύ κρίσιμη, δεδομένου ότι το 90% του παγκόσμιου εμπορίου μεταφέρεται από πλοία. Στις μέρες μας, η τρομοκρατία,

η πειρατεία και οι περιφερειακές συγκρούσεις θέτουν σοβαρές απειλές για την ελεύθερη και ασφαλή πρόσβαση στις θάλασσες. Τα πρόσφατα επεισόδια στα Στενά του Ορμυζ είναι ένα τέτοιο παράδειγμα. Επιπλέον, οι τεχνολογικές εξελίξεις επιτρέπουν τώρα την εμφάνιση νέων ευκαιριών που σχετίζονται με την εκμετάλλευση διαφόρων θαλάσσιων πόρων. Κατά συνέπεια, σήμερα η πλειοψηφία των κρατών επεκτείνουν ή επιθυμούν να επεκτείνουν την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη τους έως τα 200 ν.μ. και ο ανταγωνισμός για σπάνιους πόρους ήδη προκαλεί συγκρούσεις στη θάλασσα.

2. Εμπορικοί Πόλεμοι

Οι εμπορικοί πόλεμοι είναι ένας άλλος παράγοντας μεγάλης αβεβαιότητας. Οι εμπορικοί πόλεμοι δεν είναι νέοι στην ιστορία. Ιστορικά, κλιμακώθηκαν ακόμη και σε ανοιχτές συγκρούσεις μεταξύ κρατών, στον έλεγχο θαλασσών και εμπορικών οδών, συμπεριλαμβανομένων επιθέσεων στην εμπορική ναυτιλία. Αλλά η πρόσφατη ιστορία μας δεν έχει βιώσει έναν εμπορικό πόλεμο, όπου να εμπλέκονται πρώτες ύλες και διάφορα προϊόντα, αφενός, και οι μεγαλύτερες παγκόσμιες οικονομίες, αφετέρου.

Επιπλέον, οι προεκτάσεις θα μπορούσαν να είναι πολύ ευρύτερες από αυτές. Προς το παρόν, οι χώρες που επηρεάζονται από τους δασμούς των ΗΠΑ αντιδρούν αναλογικά και οι επιπτώσεις αυτού του πολέμου είναι σχετικά υπό έλεγχο. Παρ' όλα αυτά, υπάρχει αυξανόμενη ανησυχία ότι η κατάσταση θα μπορούσε να επιδεινωθεί. Το πιο ακραίο σενάριο είναι ότι, εάν ξεσπάσει ένας γενικός εμπορικός πόλεμος και οι Ηνωμένες Πολιτείες εγκαταλείψουν τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, η επιβράδυνση του παγκόσμιου εμπορίου θα μπορούσε να επιδεινωθεί στο βαθμό που θα μπορούσε να σηματοδοτήσει ακόμη και την αρχή του τέλους της παγκοσμιοποίησης.

Η εμπορική ολοκλήρωση, η οποία ξεκίνησε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, έφτασε στο αποκορύφωμά της την περίοδο 1990-2008. Από τότε, το εμπόριο έχει επιβραδυνθεί, ενώ ο προστατευτισμός βαίνει αυξανόμενος. Ταυτόχρονα, η δημόσια στήριξη προς την παγκοσμιοποίηση έχει μειωθεί και στις δύο πλευρές του Ατλαντικού. Στην Ευρώπη, ο ευρωσκεπτικισμός αμφισβήτησε τις αρχές της ελεύθερης κυκλοφορίας και της οικονομικής ολοκλήρωσης και, στις Ηνωμένες Πολιτείες, τα πλεονεκτήματα του ελεύθερου εμπορίου αμφισβητούνται ανοιχτά.

Τούτου λεχθέντος, πρέπει να θυμόμαστε ότι το διεθνές εμπόριο έχει ωθήσει σθεναρά την οικονομική ανάπτυξη. Η απελευθέρωση του εμπορίου υπήρξε βασικός παράγοντας για την ώθηση της παγκόσμιας ευημερίας. Η εμπορική ολοκλήρωση έσπρωξε τόσο τις προηγμένες όσο και τις αναπτυσσόμενες οικονομίες σε πρωτοφανή επίπεδα ανάπτυξης, κατά την περίοδο μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Αν και συχνά άνισα κατανομημένα, τα οφέλη από το διεθνές εμπόριο τράβηξαν και εξακολουθούν να τραβούν εκατοντάδες εκατομμύρια ανθρώπους από την ακραία φτώχεια, την πείνα και τις επιδημικές ασθένειες.

Τα ιστορικά παραδείγματα δείχνουν ότι οι κλιμακούμενες δασμολογικές συγκρούσεις δεν έχουν νικητές. Μακροπρόθεσμα, ένας εμπορικός πόλεμος υπονομεύει την οικονομική ανάπτυξη για όλες τις εμπλεκόμενες χώρες. Οι εμπορικοί πόλεμοι μειώνουν

το διεθνές εμπόριο και προκαλούν παγκόσμια ύφεση. Τόσο οι Ηνωμένες Πολιτείες όσο και η Ευρώπη, ειδικότερα, δεν μπορούν να αντέξουν έναν εμπορικό πόλεμο, καθώς και οι δύο οικονομίες επιβραδύνονται και η επίδραση ενός ακόμα πλήγματος μπορεί να είναι ισχυρή.

Σημαντικό, στο πλαίσιο αυτού του συνεδρίου, είναι το πώς οι εμπορικοί πόλεμοι μπορούν να επηρεάσουν τη ναυτιλία. Πώς η μείωση του παγκόσμιου εμπορίου θα μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά την οικονομία στον ναυτιλιακό τομέα. Και πώς θα έπρεπε να ανακατευθυνθούν οι εμπορικές οδεύσεις και η ναυτιλιακή βιομηχανία.

Υπάρχει ακόμη και μια γεωπολιτική πτυχή. Οι δασμοί χρησιμοποιούνται ως μέσο για να επιβραδυνθεί η οικονομική άνοδος της Κίνας και να ελεγχθεί η αυξανόμενη δύναμη ενός γεωπολιτικού ανταγωνιστή. Αυτή η τριβή είναι, επίσης, συστημική. Αφορά ιδεολογίες και τον τρόπο επιχειρηματικής δραστηριότητας. Σε μικρότερο βαθμό, ο ανταγωνισμός με την ΕΕ αντανάκλα, επίσης, γεωπολιτικούς υπολογισμούς.

3. Μετανάστευση

Το προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα διογκώνεται. Οι μετακινήσεις πληθυσμών είναι ήδη σε άνοδο και θα μπορούσαν να γίνουν μαζικές. Πρόκειται για ένα ζήτημα που στο μέλλον μόνο θα ενταθεί. Διότι, πέρα από τους πολέμους ή άλλες κρίσεις που το επιδεινώνουν περιστασιακά, οι μαζικές μετακινήσεις ανθρώπων, σε αναζήτηση ενός καλύτερου μέλλοντος, δεν θα σταματήσουν.

Πρόκειται για ένα πολύ περίπλοκο ζήτημα που πλήττει ευρύτερες περιοχές σε όλο τον κόσμο. Δεν είναι μόνο ένα Ευρωπαϊκό πρόβλημα. Αντιμετωπίζεται, επίσης, στις Ηνωμένες Πολιτείες και τον αναπτυσσόμενο κόσμο γενικότερα.

Οι Ευρωπαϊκές χώρες, ιδίως στο Νότο, βιώνουν μια ολόενα αυξανόμενη εισροή προσφύγων, καθώς και μεταναστών. Καμία χώρα δεν μπορεί να αντιμετωπίσει ένα τέτοιο ζήτημα μόνη της. Μέχρι στιγμής, ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει φανεί ικανή να διαμορφώσει μια ολοκληρωμένη και αποτελεσματική πολιτική. Βεβαίως, υπάρχει μια ισχυρή ανθρωπιστική διάσταση σε αυτό το ζήτημα, όσον αφορά την υποστήριξη και την αλληλεγγύη που πρέπει να επιδείξουν οι κοινωνίες μας σε ανθρώπους που έχουν μεγάλη ανάγκη. Από την άλλη πλευρά, όλοι καταλαβαίνουμε ότι υπάρχει ένα όριο που δεν μπορεί να ξεπεραστεί. Ζητήματα κοινωνικής συνοχής, πολιτικής σταθερότητας, ακόμη και πολιτιστικής ταυτότητας, βρίσκονται ήδη επί τάπητος και πιθανότατα θα οξυνθούν περισσότερο, τα επόμενα χρόνια.

Οι πρωτοφανείς αριθμοί που φθάνουν ασκούν τεράστια πίεση στην ικανότητα των υφιστάμενων συστημάτων ασύλου να απορροφούν τόσο μεγάλους όγκους. Η παροχή τροφίμων, στέγης, υγειονομικής περίθαλψης και ασφάλειας σε αυτούς τους ανθρώπους ξεπερνούν τις δυνατότητες ορισμένων χωρών της ΕΕ, ιδίως της Ελλάδας και της Ιταλίας. Πρέπει να ληφθούν επείγοντως μέτρα, στο πνεύμα πιο ισόρροπης κατανομής βαρών, για τη μετεγκατάσταση των αιτούντων άσυλο που βρίσκονται ήδη στην Ευρώπη. Όμως δεν χρειάζονται προστασία όλοι όσοι έρχονται στην Ευρώπη. Πρέπει

να μπορούμε να εντοπίσουμε καλύτερα τους παράνομους μετανάστες. Οι συμφωνίες επαναπατρισμού πρέπει να εφαρμόζονται αποτελεσματικότερα. Αυτό θα λειτουργήσει, επίσης, ως αντι-κίνητρο για τους παράνομους μετανάστες. Στόχος μας θα πρέπει να είναι η ελεγχόμενη μετανάστευση, στις περιπτώσεις όπου και όταν η μετανάστευση αντιμετωπίζει πραγματικές οικονομικές και εργασιακές ανάγκες, οδηγώντας έτσι τους ανθρώπους σε νόμιμες και ασφαλείς διαδρομές. Οι παράνομοι διακινητές πρέπει να διώκονται από το νόμο. Σχεδόν το 90% των προσφύγων και μεταναστών έχουν υπάρξει θύματα του οργανωμένου εγκλήματος και των διακινητών, στην προσπάθεια να περάσουν απέναντι. Επιπλέον, τα σύνορα πρέπει να ελέγχονται καλύτερα. Και χώρες σαν την Τουρκία θα πρέπει να υποχρεωθούν να τηρήσουν τις δεσμεύσεις τους.

Παρ' όλα αυτά, όλα τα παραπάνω δεν λύνουν το πρόβλημα. Το αναβάλλουν, ίσως επί του παρόντος να το ανακουφίζουν, μπορεί ακόμη και να το αποσύρουν περιστασιακά από την κεντρική ειδησεογραφική προβολή. Αλλά στην πραγματικότητα, εκτός εάν αντιμετωπιστούν οι θεμελιώδεις αιτίες του φαινομένου, θα εξακολουθήσει να μας στοιχειώνει. Η φτώχεια, η στέρηση, οι πολιτικές αναταραχές, οι εθντικοί, εμφύλιοι και φυλετικοί πόλεμοι είναι οι βαθύτερες ρίζες του προβλήματος. Για όσο εκατομμύρια άνθρωποι επιλέγουν να διακινδυνεύσουν τη ζωή τους και τη ζωή των δικών τους ανθρώπων, σε απεγνωσμένη αναζήτηση καλύτερου μέλλοντος, δεν υπάρχει μακροπρόθεσμη λύση. Είναι αυτονόητο ότι η αντιμετώπιση του προβλήματος είναι μια πρόκληση πρωτόγνωρων διαστάσεων ως προς την επένδυση που πρέπει να γίνει και την οικονομική βοήθεια, τον συντονισμό και την ηγεσία.

4. Κλιματική Αλλαγή

Ανεξάρτητα από την κλιματική αλλαγή και τις επιστημονικές αναλύσεις που την αφορούν, οι φυσικές καταστροφές γίνονται όλο και πιο συχνές. Ακόμη και αν, όπως υποστηρίζουν ορισμένοι, η υπερθέρμανση του πλανήτη οφείλεται περισσότερο σε περιοδικές κλιματικές αλλαγές, όπως αυτές που έχουν καταγραφεί σε ιστορική megakλίμακα, και λιγότερο στην ανθρώπινη συμπεριφορά, το ζήτημα παραμένει και είναι οξύ. Όπως προβλέπεται, μία αύξηση της θερμοκρασίας κατά 2 βαθμούς Κελσίου μπορεί να αποδειχθεί καταστροφική σε όλο τον κόσμο, μια απειλή σχεδόν υπαρξιακών διαστάσεων.

Το ιστορικό της αντίδρασής μας σε αυτήν την παγκόσμια απειλή δεν έχει υπάρξει ιδιαίτερα υποσχόμενο. Πολλές διεθνείς διασκέψεις έχουν λάβει χώρα από το 1992, αλλά, παρά τις εύγλωττες διακηρύξεις, οι επιδόσεις σε πραγματικούς όρους είναι φτωχές. Η Συμφωνία των Παρισίων, τον Δεκέμβριο 2015, και πιο πρόσφατα η παρότρυνση των Ηνωμένων Εθνών, τον Σεπτέμβριο 2019, θέτει πιο φιλόδοξους στόχους, αλλά παραμένει εξαιρετικά αβέβαιο, εάν θα οδηγήσει σε απτή πρόοδο. Η απόσυρση των Ηνωμένων Πολιτειών από τη Συμφωνία ρίχνει σκιά στις συνολικές προοπτικές της προσπάθειας.

Το ερώτημα είναι, ταυτόχρονα, βαθιά πολιτικό και γεωπολιτικό. Η συνειδητοποίηση του προβλήματος δεν έχει αλλάξει σημαντικά τη συμπεριφορά μας. Η ανθρωπότητα δεν έχει στην πράξη δείξει την προθυμία να αναλάβει το σοβαρό κόστος που εμπλέκεται. Οι

κυβερνήσεις είναι, συνήθως, πιο επιρρεπείς να ωθούν τα απαραίτητα μέτρα προς το μέλλον. Και, όπως ο Yuval Noah Harari το έθεσε στο best seller του "Homo Deus" του 2016: "Ένα δισεκατομμύριο Κινέζοι και ένα δισεκατομμύριο Ινδοί φιλοδοξούν να ζήσουν ως μεσοαστοί Αμερικανοί και δεν βλέπουν το λόγο να βάλουν στο ράφι το όνειρό τους βλέποντας τους Αμερικανούς απρόθυμους να εγκαταλείψουν τα τζίπ και τα εμπορικά κέντρα τους".

Είναι αλήθεια ότι οι προτεινόμενες λύσεις επηρεάζουν άμεσα τα εθνικά οικονομικά συμφέροντα και είναι δύσκολο να δικαιολογηθούν δύσκολες πολιτικές αποφάσεις με αφηρημένες μακροπρόθεσμες προκλήσεις. Πολλά θα εξαρτηθούν από τον ακριβέστερο προσδιορισμό του τρόπου συμβιβασμού της στρατηγικής για το κλίμα με την αποφυγή ακούσιων συνεπειών στην οικονομική ανάπτυξη. Πρέπει να επιδείξουμε στην πράξη ότι η ενεργειακή μετάβαση είναι δυνατή, παράλληλα με την ανάπτυξη της οικονομίας και τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.

Οι τεχνολογικές καινοτομίες γεννούν αισιοδοξία για τη μετάβαση προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα. Αλλά, χωρίς σημαντικές προόδους στην τεχνολογία καθαρής ενέργειας, θα υπάρχει πάντα ένα χάσμα ανάμεσα στην τροφοδότηση της οικονομικής ανάπτυξης και τη σταδιακή κατάργηση των ορυκτών καυσίμων. Όσο αυτή η διάσταση παραμένει, θα είναι δύσκολο για τις χώρες να αναλάβουν τολμηρές δεσμεύσεις για το κλίμα.

Επιτρέψτε μου, επίσης, να πω μια-δύο λέξεις όσον αφορά τις θαλάσσιες μεταφορές. Ο IMO έχει θέσει αρκετά φιλόδοξους στόχους για το 2030 και πέρα. Για να επιτευχθούν, θα είναι απαραίτητο να βελτιώσουμε την ποιότητα των καυσίμων που παράγουν τα διυλιστήρια, να περιορίσουμε τη χρήση ιπποδύναμης με αποτέλεσμα να μειώσουμε τις ταχύτητες και να εντατικοποιήσουμε την έρευνα, προκειμένου να βρούμε στο εγγύς μέλλον φιλικότερα προς το περιβάλλον εναλλακτικά καύσιμα.

5. Κοινωνικές Ανισότητες

Όλοι μας γνωρίζουμε καλά τον κεντρικό ρόλο που έχουν διαδραματίσει οι κοινωνικές ανισότητες στην ιστορία, και στα δύο επίπεδα, το διεθνές και το εγχώριο. Όσον αφορά το πρώτο, πολλές συγκρούσεις και εντάσεις μπορούν να αποδοθούν σε αυτές. Στις μέρες μας, τα ογκώδη μεταναστευτικά κύματα ήταν το άμεσο αποτέλεσμα των υπερβολικών διαφορών στα επίπεδα διαβίωσης μεταξύ χωρών ή περιοχών του κόσμου. Στο εγχώριο επίπεδο, οι κοινωνικές ανισότητες έχουν συχνά προκαλέσει συγκρούσεις, πολιτικές αναταραχές και, περιστασιακά, επαναστάσεις που είχαν σεισμικές συνέπειες. Το γεγονός ότι, με τον καιρό, όλο και περισσότερος πλούτος συσσωρεύεται στα χέρια λιγότερων ατόμων και το χάσμα μεταξύ των εχόντων και των μη εχόντων διαρκώς διευρύνεται είναι ανησυχητικό, όσον αφορά ζητήματα κοινωνικής συνοχής, πολιτικής σταθερότητας και της ποιότητας των δημοκρατιών μας. Σύμφωνα με την OXFAM, οι 62 πλουσιότεροι άνθρωποι έχουν τόσο πλούτο όσο ο μισός κόσμος!

Αυτό που κάνει, ωστόσο, τις κοινωνικές ανισότητες μια μεγάλη και πιεστική παγκόσμια πρόκληση της εποχής μας είναι η προοπτική ότι, εξαιτίας των οικονομικών εξελίξεων και

των τεχνολογικών ανακαλύψεων, μπορεί να κλιμακωθούν δραματικά. Είναι ένα μεγάλο ερώτημα ποιο ποσοστό του πληθυσμού θα έχει τις δεξιότητες για να συμμετέχει ενεργά στη διαδικασία παραγωγής, τις χρηματοοικονομικές συναλλαγές και την επαγγελματική κινητικότητα στο εγγύς μέλλον. Εάν ήδη αυξανόμενα τμήματα των κοινωνιών μας αισθάνονται ότι αφήνονται πίσω, ως outsiders της αναδυόμενης οικονομικής πραγματικότητας, είναι εύκολο να φανταστούμε πώς αυτή η τάση μπορεί να λάβει κρίσιμες διαστάσεις.

Επιπλέον, τι θα φέρει το μέλλον για όλους εκείνους, μεταξύ των οποίων ακόμη και γιατροί και δικηγόροι, πόσω μάλλον οδηγοί, δάσκαλοι, εργατοτεχνίτες γραμμών παραγωγής και άλλοι, τα επαγγέλματα των οποίων θα υποκατασταθούν από νέας γενιάς υπολογιστές ή ρομπότ;

Ακόμη πιο σημαντικό. Πόσοι μπορεί να έχουν το προνόμιο να απολαμβάνουν προηγμένη ιατρική περίθαλψη; Η ιατρική κάνει δραματική πρόοδο, το προσδόκιμο ζωής αυξάνεται, θανατηφόρες ασθένειες βρίσκονται σε διαδικασία θεραπείας. Αλλά το κόστος όλων αυτών των καινοτομιών είναι τεράστιο, ένας εφιάλτης για τις ασφαλιστικές εταιρείες και τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης. Ποιο ποσοστό κάθε κοινωνίας θα έχει πρόσβαση σε αυτά και πώς θα αντιδράσουν αυτοί που θα μείνουν απέξω;

Μια τελική παρατήρηση σε αυτό το κεφάλαιο. Δεν είναι πρωτίστως η στέρηση ή η φτώχεια που προκαλούν αγανάκτηση, αναταραχή και, τελικά, εξέγερση. Είναι η σύγκριση με τους πιο προνομιούχους. Και ακόμη περισσότερο, είναι το άγχος για το μέλλον. Τα Κίτρινα Γιλέκα εξεγέρθησαν στη Γαλλία και υποχρέωσαν την κυβέρνηση σε έναν αμήχανο συμβιβασμό, όχι επειδή λιμοκτονούσαν, αλλά επειδή βλέπουν τους εαυτούς τους στο περιθώριο της νέας οικονομίας και ανησυχούν για το μέλλον τους και το μέλλον των παιδιών τους.

6. Τι είδους δημοκρατία;

Αυτό το παγκόσμιο πλαίσιο δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με τα εργαλεία του παρελθόντος. Είναι καινούργιο. Είναι απρόβλεπτο. Δημιουργεί νέες προκλήσεις για όλους μας. Ο αντίκτυπος αυτών των αλλαγών στις ζωές των ανθρώπων είναι, στις περισσότερες περιπτώσεις, συντριπτικός. Ως εκ τούτου, προκαλεί άγχος. Οδηγεί σε απογοήτευση και δυσπιστία απέναντι στα πολιτικούς θεσμούς.

Αυτή η αστάθεια και η σύγχυση αντανακλάται στον κατακερματισμό του πολιτικού συστήματος. Το δικομματικό σύστημα, το οποίο επικράτησε στο παρελθόν σε όλα σχεδόν τα Ευρωπαϊκά κράτη, ήταν το προϊόν ενός πιο οριοθετημένου προσανατολισμού του εκλογικού σώματος, εξαιτίας της ρεαλιστικής προσδοκίας μιας σταθερής βελτίωσης του βιωτικού επιπέδου. Σήμερα, νέοι πολιτικοί σχηματισμοί έχουν επισκιάσει ή σχεδόν αντικαταστήσει πλήρως τα παραδοσιακά, παλιά κόμματα. Μια ακόμα πιο εύγλωττη αντανάκλαση της τρέχουσας αστάθειας και του προβληματισμού είναι η αναζωπύρωση των αποσχιστικών κινημάτων. Κατά τη διάρκεια της τελευταίας περιόδου δεκαετίας, είμαστε μάρτυρες μιας γενικότερης ενδυνάμωσης ριζοσπαστικών, ακόμη και εξτρεμιστικών, φωνών εις βάρος πιο μετριοπαθών και πιο λογικών

εκφράσεων. Αυτό τρέφει τον λαϊκισμό. Γιατί ο λαϊκισμός τρέφεται από την δυσπιστία και την απογοήτευση. Ο λαϊκισμός προσποιείται ότι προσφέρει απλοϊκές λύσεις σε περίπλοκα προβλήματα, αλλά αυτό συνήθως καταλήγει σε βαρύ κόστος μακροπρόθεσμα.

Ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και το ζήτημα της ακριβούς και αμερόληπτης πληροφόρησης είναι επίσης καθοριστικής σημασίας. Πληροφορίες που θα επιτρέπουν την ελεύθερη επιλογή. Όταν οι πληροφορίες εξυπηρετούν κατεστημένα συμφέροντα, διακυβεύεται η ελεύθερη επιλογή. Κατ' επέκταση, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης προσθέτουν στην σύγχυση των ημερών μας. Μπορεί, αφενός, να ενθαρρύνουν τη συμμετοχή και να επισύρουν την προσοχή σε συγκεκριμένες ανησυχίες της κοινωνίας, αλλά, από την άλλη πλευρά, fake news που διαδίδονται μέσω αυτού του καναλιού και ο επακόλουθος αποπροσανατολισμός και η παραπληροφόρηση που προκαλούνται είναι ένα κρίσιμο ζήτημα.

Με άλλα λόγια, η απογοήτευση και η ανησυχία, ο λαϊκισμός και η ριζοσπαστικοποίηση της πολιτικής, οι αυξανόμενες κοινωνικές ανισότητες ρίχνουν βαριά σκιά στην ομαλή λειτουργία των δημοκρατιών μας.

Είναι επείγον να επανεξετασθούν οι προοπτικές, να αρχίσουμε να δίνουμε μεγαλύτερη προσοχή στις ανάγκες των συμπολιτών μας, να μιλάμε ειλικρινά και να θέτουμε τις προτεραιότητές μας. Οι παγκόσμιες προκλήσεις που βρίσκονται μπροστά μας μπορούν να μας δοκιμάσουν όλους. Έχουν τουλάχιστον ένα κοινό σημείο. Καμία χώρα, καμία κυβέρνηση, πόσω μάλλον πολιτικό κόμμα, δεν μπορεί να τις αντιμετωπίσει μόνη της. Είναι ώρα να καθίσουμε όλοι μαζί και να εστιάσουμε στα πραγματικά ζητήματα, να μάθουμε να συζητάμε και πάνω απ' όλα να συνεργαζόμαστε.

Λέγεται ότι βρισκόμαστε μπροστά στο λυκόφως των ηγεσιών. Είναι αλήθεια ότι, σε σύγκριση με τις θρυλικές προσωπικότητες του παρελθόντος, ακόμη και του σχετικά κοντινού παρελθόντος, οι σύγχρονοι ηγέτες φαίνονται να υπολείπονται. Η περιπλοκότητα των προβλημάτων και η υπερβολική έκθεση στα Μέσα επίσης δεν βοηθούν. Ωστόσο, οι απαιτητικοί καιροί απαιτούν διορατικότητα, αποφασιστικότητα, σεβασμό προς τους ανθρώπους και βλέμμα στραμμένο στο μακροπρόθεσμο. Οι προαναφερθείσες παγκόσμιες προκλήσεις που βρίσκονται μπροστά μας μπορεί να είναι, όπως πολλές φορές στο παρελθόν, το λίπασμα για υψηλής ποιότητας ηγεσία.

Όπως το έθεσε ένας διαπρεπής πολιτικός και μακρόβιος Βρετανός Πρωθυπουργός: «Η ζωή είναι πολύ σύντομη για να είναι μικρή. Ο άνθρωπος δεν ολοκληρώνεται ποτέ τόσο όσο όταν αισθάνεται βαθειά, ενεργεί με τόλμη και εκφράζεται με ειλικρίνεια και με θέρμη». Αυτός ο πολιτικός ήταν ο Βενιαμίν Ντιζραέλι. Ας έχουμε τα μάτια μας ανοιχτά για τους ομοίους του στα χρόνια που έρχονται.